

Kratke analize
Maj 2020

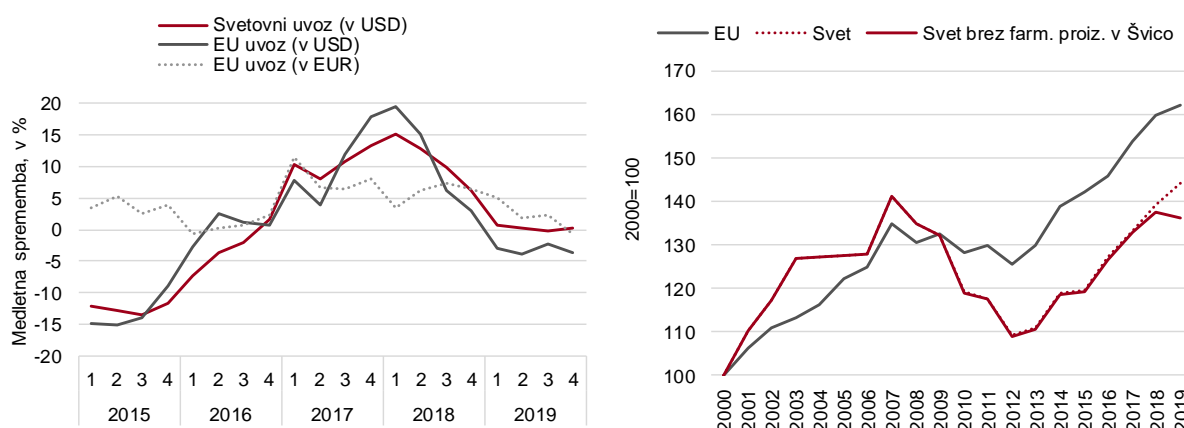
Katarina Ivas

Konjunkturni pregled kazalnikov konkurenčnosti

V letu 2019 se je gospodarska rast v Sloveniji opazneje upočasnila, v izvoznem delu gospodarstva že tekom leta 2018. Razmere na trgu dela so bile še ugodne - relativno visoka rast plač in zaposlenosti – in so z običajnim zamikom odražale predhodno visoko aktivnost ter (vse bolj demografsko pogojeno) pomanjkanje delovne sile. To je privedlo do povišanja razmerja med stroški dela in ustvarjeno dodano vrednostjo ter poslabšanja stroškovne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Stagnacija rasti slovenskega izvoznega tržnega deleža na svetovnem trgu, ob že sicer močno upočasnjeni rasti tujega povpraševanja, je omejevala dvig cen izvoznikov. Ti so stroškovne pritiske do določene mere blažili z zniževanjem pribitkov in posledično nižjo rastjo dobičkov. Stabilna gibanja tečaja evra do valut pomembnejših trgovinskih partneric, ki so v preteklih letih omogočala ohranjanje cenovno-konkurenčnega položaja izvoznikov, so ob širjenju bolezni covid-19 po svetu zanihala v smeri apreciacije evra do valut držav z manj stabilnim makroekonomskim okoljem.

Po večletnem povečevanju se je rast slovenskega izvoznega tržnega deleža na svetovnem trgu sredi leta 2018 ustavila. Nominalna (v USD izražena) rast svetovnega uvoznega povpraševanja se je tekom leta 2018 začela upočasnjevati, v povprečju leta 2019 pa je bila rast ničelna. Še izraziteje se je po močnem vrhu v začetku leta 2018 umirjala rast slovenskega izvoza na svetovni trg (v USD). Slovenski izvozni tržni delež, ki prikazuje delež svetovnega uvoznega povpraševanja, ki ga zagotovi Slovenija, se je tako leta 2019 celo nekoliko znižal (v povprečju leta za 1%).¹

Slika 1: Svetovni in EU uvoz (levo) in slovenski tržni delež na svetovnem in EU trgu (desno)

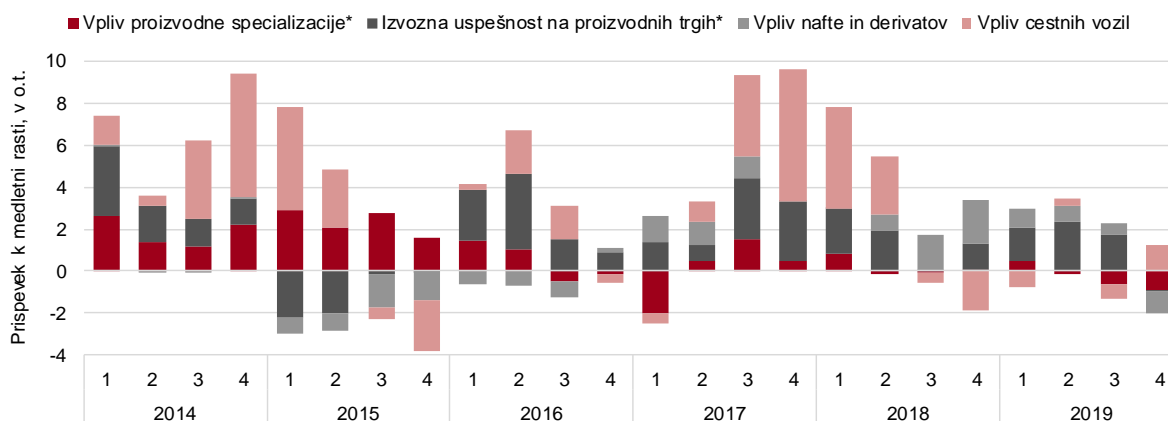
Vir: UN Comtrade, Comext in SURS; preračun Umar. Opomba: Za leto 2019 ocena Umar na podlagi začasnih podatkov. Tržni delež na svetovnem trgu (trgu EU) prikazuje razmerje med slovenskim izvozom blaga ter svetovnim izvozom ali uvozom (EU uvozom).

K stagnaciji slovenskega tržnega deleža na svetovnem trgu od sredine leta 2018 je pomembno prispevala geografska usmerjenost na počasneje rastoči EU trg. Upočasnitev uvoznega povpraševanja držav EU, kamor Slovenija izvozi okoli tri četrtine celotnega izvoza blaga, je bila namreč še izrazitejša od upočasnitve globalnega uvoznega povpraševanja. Ta strukturni vpliv geografske usmerjenosti je omejil rast tržnega deleža na svetovnem trgu, kljub temu da se uspešnost na posameznih geografskih trgih v začetnem obdobju ohlajanja še ni bistveno poslabšala. Rast slovenskega tržnega deleža na trgu EU je bila namreč do tretjega četrtletja 2019 še relativno visoka,

¹ Podatek za izvozni tržni delež z izločenim vplivom izvoza farmacevtskih izdelkov v Švico. Ta predstavlja približek za lansko močno povečanje izvoza predhodno uvoženih farmacevtskih izdelkov, katerega vpliv na gospodarsko aktivnost je bil zanemarljiv, prav tako tudi ni upoštevan v izvozni statistiki nacionalnih računov. Če pri izračunu tržnega deleža ne izločimo vpliva izvoza farmacevtskih izdelkov v Švico, se je ta v povprečju leta 2019 povečal za 3,5 %.

upočasnitev od druge polovice leta 2018 pa je bila v glavnem posledica enkratnega dejavnika - izvozne dinamike cestnih vozil.

Slika 2: Dekompozicija rasti slovenskega tržnega deleža na trgu EU

Vir: Comext in SURS; preračun Umar. Opomba: * Izločen vpliv nafte in naftnih derivatov ter cestnih vozil.

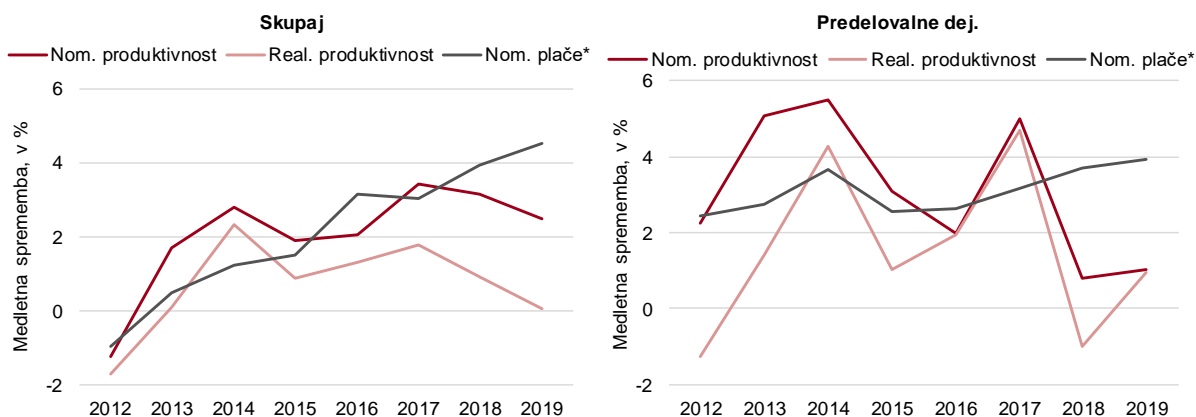
V zadnjem četrletju 2019 so se prekinila tudi do takrat še relativno ugodna gibanja slovenskega tržnega deleža na trgu EU. Ta se je po večletni neprekinjeni rasti medletno znižal za 0,7 %, kot posledica (i) negativnega vpliva slovenske *proizvodne specializacije*, tj. nižjega EU uvoznega povpraševanja po tistih proizvodih, ki imajo v slovenskem izvozu večji delež; (ii) odsotnosti pred tem prisotnega pozitivnega učinka *izvozne uspešnosti*, tj. na ravni posameznih skupin proizvodov se tržni delež ni več povečeval, slovenski izvoz je sledil rasti EU uvoznega povpraševanja; (iii) *dinamike izvoza nafte*, ki je po šestih četrletjih precejšnjega pozitivnega prispevka, v zadnjem četrletju lani predstavljal največji posamični negativni vpliv.²

Z upočasnitvijo rasti tujega povpraševanja in izvoza, se je najprej upočasnila rast dodane vrednosti (in produktivnosti) v predelovalnih dejavnostih. V najbolj izvozno usmerjenem delu gospodarstva - predelovalnih dejavnostih - se je pred tem visoka rast aktivnosti upočasnila že tekom leta 2018.³ Ker se je visoka rast zaposelnosti v letu 2018 še nadaljevala, se je produktivnost, merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega, znižala. Tekom leta 2019 se je rast produktivnosti upočasnila oz. je bila negativna tudi v večini ostalih panog gospodarstva. V predelovalnih dejavnostih pa je medtem prišlo do ponovnega obrata (tj. rasti produktivnosti), kot posledica prilagoditev na trgu dela.⁴

² Pri čemer gre tudi v tem primeru za izvoz predhodno uvoženih naftnih derivatov (ang. re-export), ki nima pomembnejšega vpliva na domačo gospodarsko aktivnost.

³ Rast dodane vrednosti se je s 4,6 % v prvem polletju leta 2018 upočasnila na 2,6 % v drugem polletju.

⁴ Rast dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti je bila v letih 2018 in 2019 podobna (3,6 % oz. 3,8 %), rast zaposelnosti pa se je z visokih 4,6 % v letu 2018 upočasnila na 2,8 % v letu 2019.

Slika 3: Gibanje produktivnosti in plač v celotnem gospodarstvu (levo) in v predelovalnih dejavnostih (desno)

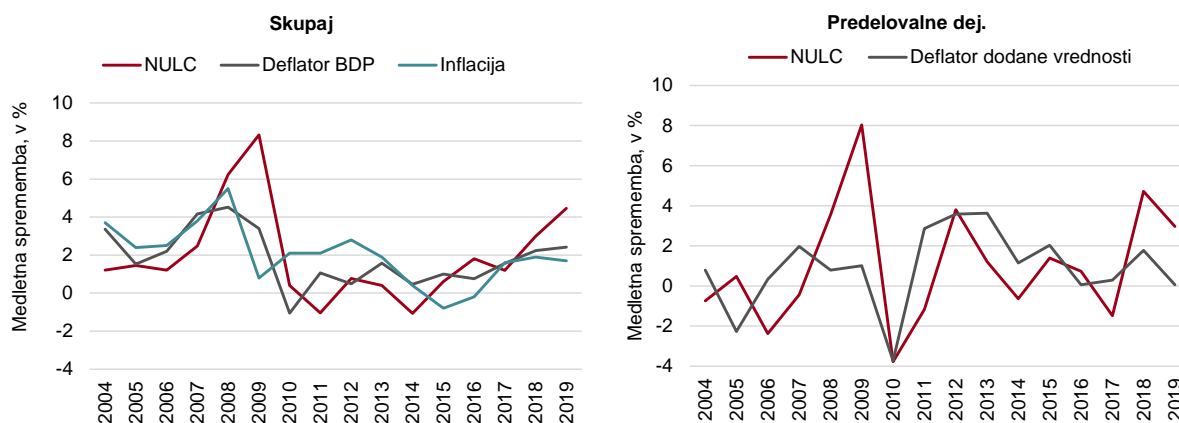
Vir: SURS in Eurostat; preračuni Umar. Opomba:* Natančneje, sredstva za zaposlene na zaposlenega.

Tabela 1: Stroški dela na enoto proizvoda

Medletna sprememba, v %	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nominalni stroški dela na enoto proizvoda (NULC)	0,7	0,4	-1,1	0,6	1,8	1,2	3,0	4,5
Realni stroški dela na enoto proizvoda (RULC)	0,3	-1,2	-1,5	-0,4	1,0	-0,4	0,7	2,0

Vir: SURS; preračun Umar.

Naraščajoči stroški dela na enoto proizvoda so se le v manjši meri prelili v cene. Relativno visoka rast plač v letih 2018 in 2019 je ob stagnaciji realne produktivnosti privedla do izrazitejšega povišanja stroškov dela na enoto proizvoda (NULC). Kljub temu pa v predelovalnih dejavnostih (in tudi na splošno v menjalnem delu gospodarstva) različni kazalniki cenovnih gibanj⁵ kažejo, da prelivanja v končne cene ni bilo oz. je bilo zelo omejene narave. Podjetja so naraščajoče stroškovne pritiske v večji meri blažila z zniževanjem pribitkov in posledično manjšo rastjo dobičkov. Tudi inflacija se je ohranila na ravni pod 2 %.

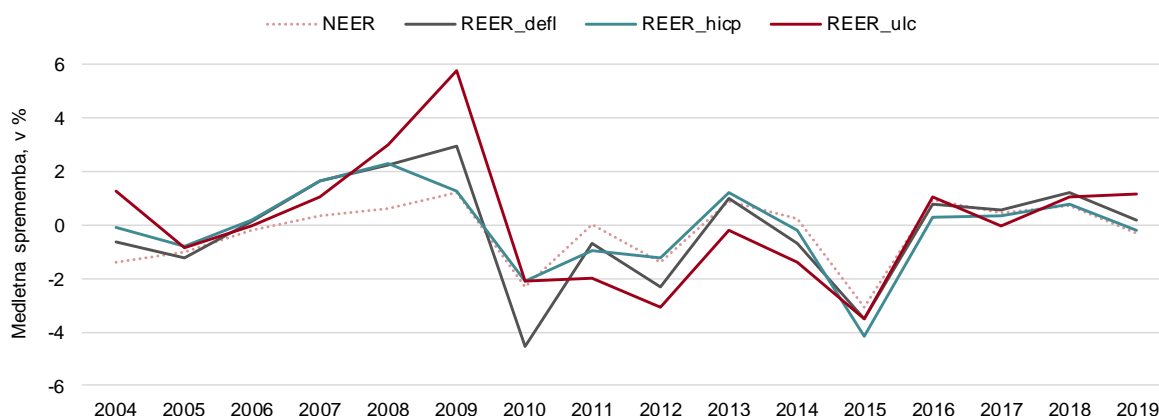
Slika 3: Gibanje NULC in cen v celotnem gospodarstvu (levo) in v predelovalnih dej. (desno)

Vir: SURS in Eurostat; preračun Umar. Opomba:* Prikazana je povprečna letna sprememba harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin (HICP).

⁵ Indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih, deflator dodane vrednosti, rast cen neenergetskega industrijskega blaga.

Stroškovna konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je lani nekoliko poslabšala, cenovna konkurenčnost pa je ostala stabilna. V letu 2019 je bila rast stroškov dela na enoto proizvoda v Sloveniji višja kakor v trgovinskih partnericah, kar je privedlo do zmernega poslabšanja stroškovne konkurenčnosti (REER_ulc). Cenovno-konkurenčni kazalniki (REER_hicp in REER_defl) so ostali na ravni predhodnega leta, kar pomeni, da je bila deviznim nihanjem prilagojena rast cen primerljiva rasti v trgovinskih partnericah. Razklop v gibanjih med stroškovno in cenovno konkurenčnostjo je skladen z omejenim prelivanjem stroškov dela v cene v Sloveniji. K ohranjanju konkurenčnega položaja je ključno prispeval tudi stabilen tečaj evra do košarice valut pomembnejših trgovinskih partneric.

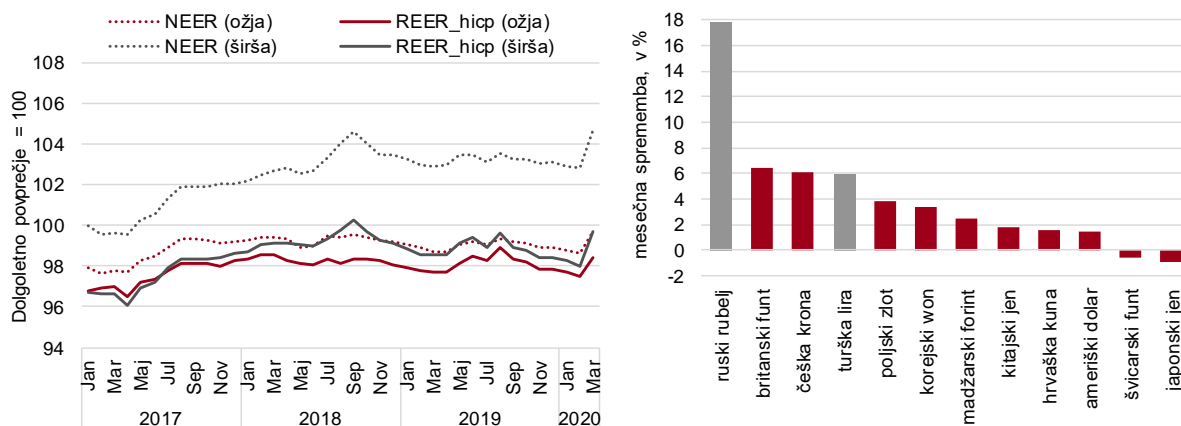
Slika 5: Kazalniki stroškovne in cenovne konkurenčnosti

Vir: ECB; preračun Umar. *Povečanje vrednosti kazalnika pomeni poslabšanje konkurenčnosti. Vsi zgoraj prikazani efektivni tečaji so do nabora valut 37 trgovinskih partneric znotraj in zunaj EMU.

Marca letos je prišlo do opaznejše apreciacije evra do košarice valut trgovinskih partneric. Širjenje bolezni covid-19 po svetu je povzročilo tudi večja nihanja deviznih tečajev. Izrazito deprecijacijo do evra so beležile predvsem valute držav izvoznic energentov (npr. Rusija), držav s trenutno manj stabilnim makroekonomskim in finančnim okoljem (npr. Turčija) ter Velika Britanija, kot posledica negotovosti povezanih z Brexitom. Relativno stabilen pa je ostal tečaj evra do drugih »varnih« valut (ameriškega dolarja, švicarskega funta in japonskega jena). Morebitna nadaljnja močna apreciacija evra bi lahko vplivala na poslabšanje cenovno-konkurenčnega položaja slovenskih izvoznikov na posameznih trgih.

Slika 6: Efektivni tečaji (levo) in sprememba tečajev izbranih valut do evra, marec 2020 (desno)

Vir: ECB; preračun Umar. *Dolgoletno povprečje od vstopa v ERM II do zadnjega podatka. **Ožja (širša) skupina predstavlja efektivni tečaj do nabora valut 37 (56) trgovinskih partneric znotraj in zunaj EMU. Ruski rubelj in turška lira sta le v širšem naboru valut.